

1. Zasady sprawowania opieki zdrowotnej w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Konstytucyjna
ochrona zdrowia

Prawo do ochrony zdrowia gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483) w katalogu praw i wolności ekonomicznych, socjalnych i kulturowych. Zgodnie z art. 68 Konstytucji każdy ma prawo do ochrony zdrowia. Obywatelom, niezależnie od ich sytuacji materialnej, władze publiczne zapewniają równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Władze publiczne są także obowiązane do zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej dzieciom, kobietom ciężarnym, osobom niepełnosprawnym i osobom w podeszłym wieku, przy czym przepis art. 69 ust. 2 Konstytucji stanowi, że matka przed i po urodzeniu dziecka ma prawo do szczególnej pomocy władz publicznych, której zakres określa ustawa. Władze publiczne są obowiązane również do zwalczania chorób epidemicznych i zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska. Państwo ma obowiązek dbania o rozwój kultury fizycznej, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Przepis art. 69 Konstytucji nakłada także na państwo obowiązek udzielania pomocy osobom niepełnosprawnym.

2. Zasady organizacji zakładów opieki zdrowotnej

2.1. Rejestracja, zasady działania

Zakład Opieki
Zdrowotnej

Zgodnie z definicją zamieszczoną w ustawie z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408), zwanej dalej „ustawą o ZOZ”, **zakład opieki zdrowotnej** jest wyodrębnionym organizacyjnie zespołem osób i środków majątkowych, utworzonym i utrzymywanym w celu udzielania świadczeń zdrowotnych i promocji zdrowia.

Zakład opieki zdrowotnej może być również utworzony i utrzymywany w celu:

- 1) prowadzenia badań naukowych i prac badawczo-rozwojowych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia (wówczas może być oznaczony jako „klinika” lub „kliniczny”);
- 2) realizacji zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia (wówczas może być oznaczony jako „klinika” lub „kliniczny” albo „uniwersytecki”).

Zakładem opieki zdrowotnej jest, oprócz jednostek wskazanych w ustawie o ZOZ (np. szpital, zakład opiekuńczo-leczniczy, zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, sanatorium, prewentorium, pogotowie ratunkowe; medyczne laboratorium diagnostyczne; stacja sanitarno-epidemiologiczna), także inny zakład spełniający warunki określone w ustawie.

Nazwa zakładu opieki zdrowotnej powinna odpowiadać zakresowi świadczeń zdrowotnych udzielanych przez ten zakład. Zakład opieki zdrowotnej **może podawać do wiadomości publicznej** informacje o zakresie i rodzajach udzielanych świadczeń zdrowotnych. Treść i forma tych informacji nie mogą mieć cech reklamy. Organizację i porządek procesu udzielania świadczeń zdrowotnych w zakładzie opieki zdrowotnej określa **regulamin porządkowy** zakładu opieki zdrowotnej. Postanowienia regulaminu nie mogą naruszać praw pacjenta. Regulamin ten jest ustalany przez kierownika zakładu opieki zdrowotnej.

ZOZ
Świadczenia

Ustawa o ZOZ określa **podmioty mogące tworzyć zakłady opieki zdrowotnej**. Do podmiotów tych należą:

- 1) minister lub centralny organ administracji rządowej;
- 2) wojewoda;
- 3) jednostka samorządu terytorialnego;
- 4) publiczna uczelnia medyczna lub publiczna uczelnia prowadząca działalność dydaktyczną i badawczą w dziedzinie nauk medycznych;
- 5) Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego;
- 6) kościół lub związek wyznaniowy;
- 7) pracodawca;
- 8) fundacja, związek zawodowy, samorząd zawodowy lub stowarzyszenie;

Organy
tworzące ZOZ

9) inna krajowa albo zagraniczna osoba prawna lub osoba fizyczna (z tym zastrzeżeniem, że zakładu opieki zdrowotnej nie może utworzyć samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej);

10) spółka niemająca osobowości prawnej.

Publiczny
i niepubliczny
ZOZ

Publicznym zakładem opieki zdrowotnej jest zakład utworzony przez organ wymieniony w punktach 1–5. Natomiast **niepublicznym** zakładem opieki zdrowotnej jest zakład utworzony przez instytucje i osoby, o których mowa w punktach 6–10.

ZOZ
Wpis do rejestru

Zakład opieki zdrowotnej może rozpocząć działalność dopiero po uzyskaniu **wpisu do rejestru**. Rejestr jest jawny i dostępny do wglądu dla osób trzecich. Rejestr zakładów opieki zdrowotnej mających siedzibę na obszarze województwa prowadzi wojewoda, z tym że rejestr niektórych określonych w ustawie o ZOZ zakładów prowadzi minister właściwy do spraw zdrowia. Zakład opieki zdrowotnej, którego jednostki organizacyjne są zlokalizowane na obszarze więcej niż jednego województwa, podlega wpisowi do rejestru w województwie, w którym mieści się siedziba zakładu.

Podstawą wpisu do rejestru jest stwierdzenie przez organ prowadzący rejestr, że zakład opieki zdrowotnej spełnia odpowiednie wymagania (patrz niżej). Wpis do rejestru, odmowa wpisu lub skreślenie z rejestru następuje w formie decyzji administracyjnej. Zgodnie z nazwą zakładu opieki zdrowotnej oraz zakresem udzielanych świadczeń zdrowotnych organ prowadzący rejestr nadaje zakładowi resortowy kod identyfikacyjny.

Zakład opieki zdrowotnej obowiązany jest **zgłosić organowi prowadzącemu rejestr zmiany stanu faktycznego i prawnego**, odnoszące się do zakładu opieki zdrowotnej, powstałe po wpisie do rejestru i dotyczące danych zawartych w rejestrze, w terminie **14 dni** od ich dokonania, z tym że zmiana zakresu udzielanych świadczeń może nastąpić po uprzednim wpisie tej zmiany do rejestru. Ponadto zakład opieki zdrowotnej jest obowiązany zgłosić organowi prowadzącemu rejestr zamiar zaprzestania działalności z jednoczesnym wskazaniem terminu wykreślenia zakładu z rejestru.

ZOZ
Pomieszczenia
Urządzenia
Personel

Pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej powinny odpowiadać wymaganiom określonym szczegółowo w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 10 listopada 2006 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia

zakładu opieki zdrowotnej. Na wskazane wymagania składają się wymagania: ogólnoprzestrzenne, wymagania dla niektórych pomieszczeń i urządzeń; ogólnobudowlane; dotyczące oświetlenia dziennego oraz wymagania dotyczące instalacji.

W zakładzie opieki zdrowotnej, w celu **zapewnienia odpowiedniego poziomu fachowości**, świadczenia zdrowotne udzielane są wyłącznie przez osoby wykonujące zawód medyczny (czyli zgodnie z art. 18d ust. 1 pkt 1 ustawy o ZOZ: osoby, które na podstawie odrębnych przepisów uprawnione są do udzielania świadczeń zdrowotnych, oraz osoby legitymujące się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny) oraz spełniające wymagania zdrowotne określone w odrębnych przepisach.

Odpowiedzialność za zarządzanie publicznym zakładem opieki zdrowotnej ponosi **kierownik zakładu**. Kierownik publicznego zakładu opieki zdrowotnej kieruje zakładem i reprezentuje go na zewnątrz. Kierownik jest przełożonym pracowników zakładu. Szczegóły określa rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2000 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać osoby na stanowiskach kierowniczych w zakładach opieki zdrowotnej określonego rodzaju (Dz.U. Nr 44, poz. 520 z późn. zm.).

ZOZ
Kierownik
zakładu

Przy publicznym zakładzie opieki zdrowotnej działa także **rada społeczna**, która jest organem inicjującym i opiniodawczym podmiotu, który utworzył zakład, oraz organem doradczym kierownika publicznego zakładu opieki zdrowotnej.

ZOZ
Rada społeczna
Statut

Szczegółowe zagadnienia ustrojowe zakładu opieki zdrowotnej oraz inne sprawy dotyczące jego funkcjonowania, nieuregulowane w ustawie, określa **statut**. Statut nadaje podmiot, który utworzył zakład, chyba że przepisy ustawy stanowią inaczej.

Jeżeli zakład opieki zdrowotnej w całym zakresie lub w części swojej działalności **przestał spełniać wymagania** dla pomieszczeń i urządzeń lub wymagania dla osób udzielających świadczeń zdrowotnych albo **narusza przepisy** ustawy o ZOZ lub zostało stwierdzone naruszenie przepisów o wykonywaniu zawodów medycznych, lub też w sposób rażąco narusza statut zakładu, organ prowadzący rejestr wyznacza termin usunięcia uchybień, a po jego bezskutecz-

ZOZ
Wykreślenie
z rejestru

nym upływie podejmuje decyzję o wykreśleniu zakładu z rejestru w całości lub w części dotyczącej działalności nieodpowiadającej wymaganiom ustawy lub statutu. Jeżeli uchybienie zostało stwierdzone powtórnie, organ prowadzący rejestr wykreśla z niego zakład opieki zdrowotnej bez uprzedniego wyznaczenia terminu usunięcia uchybienia.

Organ prowadzący rejestr wykreśla zakład opieki zdrowotnej z rejestru bez wyznaczenia terminu usunięcia uchybienia także wówczas, gdy świadczenia zdrowotnego w tym zakładzie udzielają: lekarz, pielęgniarka lub położna, którzy nie posiadają prawa wykonywania zawodu lub zgody na udział w udzielaniu świadczenia zdrowotnego, wymaganej na podstawie odrębnych przepisów.

Zakład opieki zdrowotnej podlega wykreśleniu z rejestru również wtedy, gdy organ prowadzący rejestr dokonał wpisu z naruszeniem prawa. W tym przypadku stosuje się przepisy dotyczące wznowienia postępowania administracyjnego lub stwierdzenia nieważności decyzji.

Jeżeli zakład opieki zdrowotnej w **terminie 3 miesięcy od dnia wpisu do rejestru nie podjął działalności** w określonym zakresie, organ prowadzący rejestr wyznacza termin podjęcia tej działalności, a po jego bezskutecznym upływie wykreśla działalność w tym zakresie z rejestru.

W przypadku wykreślenia zakładu opieki zdrowotnej z rejestru, organ prowadzący rejestr podaje ten fakt do wiadomości publicznej w sposób zwyczajowo przyjęty oraz zawiadamia Zakład Ubezpieczeń Społecznych właściwy ze względu na siedzibę zakładu.

Zakłady opieki zdrowotnej muszą działać na zasadach respektujących prawa pacjenta.

Zakład opieki zdrowotnej ani inne podmioty na jego terenie **nie mogą prowadzić działalności** uciążliwej dla pacjenta lub przebiegu leczenia albo innej działalności, która nie służy zaspokajaniu potrzeb pacjenta i realizacji jego praw, w szczególności reklamy lub akwizycji skierowanej do pacjenta oraz działalności polegającej na świadczeniu usług pogrzebowych.

Na terenie publicznego zakładu opieki zdrowotnej inne podmioty nie mogą prowadzić działalności polegającej na udzielaniu takich samych świadczeń zdrowotnych, jakich udziela ten zakład, z wyjątkiem świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i stomatologii.

2.2. Świadczenia zdrowotne w zakładach opieki zdrowotnej

Świadczeniem zdrowotnym są działania służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia oraz inne działania medyczne wynikające z procesu leczenia lub przepisów odrębnych, regulujących zasady ich wykonywania, związane przykładowo z badaniem i poradą lekarską; leczeniem; opieką nad kobietą ciężarną i jej płodem, porodem, położeniem oraz nad noworodkiem; opieką paliatywno-hospicyjną; orzekaniem i opiniowaniem o stanie zdrowia. **Świadczenia zdrowotne mogą być udzielane** przez zakłady opieki zdrowotnej oraz przez osoby fizyczne wykonujące zawód medyczny lub przez grupową praktykę lekarską, grupową praktykę pielęgniarek, położnych na zasadach określonych we właściwych przepisach.

Zakład opieki zdrowotnej udziela świadczeń zdrowotnych ogółowi ludności lub określonej grupie ludności. Zakład opieki zdrowotnej udziela świadczeń zdrowotnych bezpłatnie, częściowo odpłatnie lub odpłatnie na zasadach określonych w ustawie o ZOZ, w przepisach odrębnych lub w umowie cywilnoprawnej.

Należy jednak podkreślić, że zakład opieki zdrowotnej **nie może odmówić** udzielenia świadczenia zdrowotnego osobie, która potrzebuje natychmiastowego udzielenia takiego świadczenia ze względu na zagrożenie zdrowia lub życia.

ZOZ
Świadczenia
zdrowotne

Odmowa
udzielenia
świadczeń

2.3. Uregulowania szczególne dotyczące szpitali

Jedną z postaci zakładów opieki zdrowotnej, wymagającą kilku dodatkowych uwag, są szpitale. Przepisy zawarte w ustawie o ZOZ nakazują odpowiednie stosowanie przepisów o szpitalach do innych zakładów opieki zdrowotnej, przeznaczonych dla osób wymagających całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych, chyba że przepisy tej ustawy lub innych ustaw stanowią inaczej.

Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z zapisem ustawowym **szpital zapewnia przyjętemu pacjentowi:**

- 1) świadczenia zdrowotne;
- 2) produkty lecznicze i materiały medyczne;
- 3) pomieszczenie i wyżywienie odpowiednie do stanu zdrowia.

Szpital

Obowiązki
szpitali